

Jakubec, Ondřej; Kroupa, Jiří

Jiří Kroupa (1951) : "sociolog vidění" na cestě k historickému objasňování smyslu uměleckého díla

In: *Pod ochranou Kleió : historické obory na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*. Borovský, Tomáš (editor); Němec, Jiří (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. 83-85

ISBN 978-80-210-9258-7; ISBN 978-80-210-9259-4 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141060>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

francouzského impresionisty Clauda Moneta, jehož tvorbě věnoval monografickou práci v roce 1965. Byly to ostatně především senzuační aspekty uměleckých děl, které přitahovaly jeho pozornost. Tento niterný vztah k umění a bytostně senzualistický přístup jej provázel již od mladých let, kdy se sám učil kresbě a malbě (soukromě u Eduarda Miléna, Františka Hlavici a dále u Stanislava Lolka a Jaroslava Krále ve večerních kurzech při Škole výtvarných umění v Brně). V průběhu života tyto vazby prohluboval nejen vlastní sběratelskou činností, ale také blízkým přátelstvím s brněnským malířem Jánusem Kubíčkem, jehož ateliér disponoval rozsáhlou knihovnou a nevšední kolekcí děl české avantgardy. Vazby na soudobé umělecké kruhy se promítly také do Krskových aktivit v rámci jihomoravské pobočky Svazu československých výtvarných umělců. Stal se autorem řady textů pro katalogy členských výstav. V této schopnosti propojit zájem o studium staršího umění s reflexí soudobých uměleckých projevů se přitom charakteristicky odráží tradice představitelů brněnského semináře.

Jiří Kroupa (1951)

„Sociolog vidění“ na cestě k historickému objasňování smyslu uměleckého díla

Brněnský rodák a královopolský místní patriot vystupoval v letech 1971–1975 na brněnské filozofické fakultě dějiny umění a historii a souběžně se přitom věnoval studiu klasické archeologie (jeden rok) a zejména sociologie (tři roky). Tyto specializace přitom zásadně formovaly jeho badatelskou perspektivu, pro kterou je obecně příznačné, že na umělecké dílo nahlíží jako na konkrétní projev osobité sociální situace v historickém kontextu. Dějiny umění studoval především u Zdeňka Kudělky, jehož prostřednictvím se seznámil s myšlením Václava Richtera.

Při studiu historie jej nejvíce ovlivnil Josef Válka, který mu zprostředkoval myšlenkový svět školy *Annales* a nového francouzského dějepiscetví. Zatímco dějiny umění ukončil v roce 1975 diplomovou prací *Architektonické dílo Františka Antonína Grimma*, studia historie uzavřel ve stejném roce prací příznačně nazvanou *Rokoko – klasicismus jako výraz senzibility aristokracie v polovině 18. století na Moravě*, do které se promítla jeho inspirace francouzským novým dějepiscetvím akcentujícím hledisko sociálně-kulturních dějin a kategorií mentalit. Tento přístup pokračoval v jeho rigorózní práci *Studie o feudálním pozemkovém vlastnictví v období krize nevolnického systému: Moravští Dietrichštejni a jejich panství v tereziánské době* (1976) se zaměřením na hospodářskou politiku šlechtického rodu.

O několik let později pokračoval ve studiu kultury a společnosti 18. století v kandidátské disertační práci *Sociální a kulturní kořeny osvícenství na Moravě. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770–1805*, kterou napsal v externí aspirantuře na Univerzitě Karlově (1983). V Praze ovšem tehdy hodně získal díky kontaktům s Josefem Polišenským a Josefem Petráněm. Disertace nato vyšla knižně v přepracované podobě pod názvem *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770–1810* (1986, 2. upravené vydání 2006) a představovala ojedinělé vybočení z tehdejší historiografie. Iniciační vliv Josefa Války se zde práci projevil propojením uměleko-historického a společenskohistorického hlediska, v němž byla klíčovým tématem kultura jako rámec pro situování vzniku uměleckých forem a způsobu myšlení a chování jedinců i určité společnosti.

Kromě přihlášení se k J. Válkovi, J. Polišenskému a ke konceptu dějin mentalit je v knižní podobě znát ohlas italského myšlení o dějinách (Sergio Moravia, Carlo Ginzburg).

Byť by se mohlo zdát, že tento typ studie představuje typický příklad práce akademika uzavřeného do svého badatelského světa, opak je pravdou. V době, kdy kniha vyšla, měl za sebou Jiří Kroupa několikaletou zkušenost jako muzejní pracovník, kurátor řady výstav a autor příslušných katalogů. V letech 1976–1978 působil v Muzeu Kroměřížska v Kroměříži, městě s jeho rodovými kořeny, jemuž v roce 1991 věnoval i uměleckohistorického průvodce a kde připravil také výstavu o předmětu svého celoživotního zájmu – František Antonín Grimm, architekt 18. století (1982). V letech 1978–1987 pracoval v Moravské galerii v Brně jako kurátor sbírky grafiky a kresby.

V této době má původ řada výstav a katalogů, které dokládají nejen schopnost věnovat se řadě témat z různých časových období, ale především ukazují schopnost Jiřího Kroupy důsledně se věnovat veřejné prezentaci uměleckohistorického materiálu. V cyklu Pohledy do sbírek Moravské galerie připravil výstavy: Otto Gutfreund – sochy a kresby (1980), Antonín Procházka – kresby a grafika (1982), František Tichý (1983), Rakouská a moravská kresba 18. století (1985), Grafika 17. a 18. století (1986). Současně psal statě o slovenské současné grafice (Vladimír Gažovič, Dušan Kállay). Připravil větší výstavu Nizozemská kresba 16.–18. století ze sbírek Moravské galerie (1987) a jako rozloučení s galerií obsáhlou výstavu Nizozemská grafika 16.–18. století ze sbírek Moravské galerie v Domě umění Opava (1988). Spolupráce s Moravskou galerií trvala i po jeho odchodu z této instituce, přičemž stále rozvíjel schopnost širokého záběru témat i nadání je prostředkovat širokému publiku. Podílel se tak na výstavách pro Moravskou galerii (Příběhy bez konce. Princip série v českém výtvarném umění, 1993; Opakované příběhy. Tradice v novém, 1996), i pro Muzeum umění Olomouc (Josef Sadler, 2011; Josef Stern, 2015). Roku 2003 editoval monografický katalog *V zrcadle stínů. Morava v době barokní* pro výstavu v Rennes. Studie, jejichž jádrem byly přednášky pro odbornou veřejnost v průběhu devadesátých let v Moravské galerii, zveřejnil tiskem pod názvem: *Umělci, objednavatelé a styl. Studie z dějin umění* (2006).

Od roku 1988 (externě již od roku 1985) působil Jiří Kroupa na brněnské fakultě (dnešním semináři dějin umění), kde se v roce 1995 habilitoval s prací *Lieu de plaisance a barokní Morava. Pronikání a působení francouzské kultury v architektuře 18. století na Moravě*. Práce svým názvem zřetelně napovídá, že Jiří Kroupa kontinuuálně rozvíjel osobitou badatelskou perspektivu nahlížející umělecká díla jako symptomy konkrétních historických, kulturních a sociálních okolností. Profesorem se na brněnské fakultě stal v roce 1999, kdy již působil jako vedoucí semináře dějin umění (v letech 1992–2002). V době aplikace boloňské reformy přitom promyšleně koncipoval novou strukturu odděleného bakalářsko-magisterského studia, která dodnes definuje charakter kurikula na brněnské fakultě. Pevné sepětí s ním projevil při sedmdesátém výročí jeho založení, kdy spolu s Lubomírem Slavíčkem připravil *Almanach 1927–1997. Sedmdesát let Semináře dějin umění Masarykovy univerzity v Brně* (1997).

Důležitý význam měl pro J. Kroupu roční pobyt na Institutu für Europäische Geschichte v Mohuči (1992–1993), kde se zabýval především historiografií dějin umění a metodologií dějin umění (významně jej zde ovlivnily texty Hanse Beltinga, Horsta Bredekampa, Michaela Baxandalla a tehdejší mohučská diskuse o postmoderně).

Jiří Kroupa patří bezesporu k nejmóraznějším osobnostem domácích dějin umění. Jako znalec vizuální kultury raného novověku, a zejména architektury, představuje autoritu respektovanou v domácím i mezinárodním prostředí. V rámci propojení historického a uměleckohistorického přístupu dospěl k osobitým imago-kulturním přístupům, kdy se snaží na základě komplexní analýzy uměleckého díla porozumět jeho intencím. Cílem je přitom nejen rekonstrukce všech okolností, za kterých dílo vzniklo, ale především konstrukce významů, které definují zajímavost takového objektu. Projevuje se přitom jako metodologicky orientovaná

a vyhraněně zakotvená osobnost (jak dokládají jeho nepřekonané *Školy dějin umění* a *Metody dějin umění*, 1996/2007, 2010).

Projevem jeho cesty k objasňování uměleckého díla minulosti patří především analýzy konkrétních staveb, u kterých zkoumá „sémantiku architektonické úlohy“. Vysvětluje přitom volbu uměleckých forem v souvislosti s proměnami jejich funkcí, respektive s proměňujícími se požadavky stavebníků, které reflektují jejich postavení, kulturní zakotvení, ale i charakter a možnosti architektů/umělců, stejně jako různých dalších aktérů, včetně reakcí recipientů (Valtice, Lednice, Rajhrad, Šternberk, Telč, Zelená hora u Žďáru, Litomyšl a další). Svůj dlouholetý zájem věnuje brněnskému prostředí, a to jak ve starším období (např. studie *František Antonín Grimm v Římě*, 2002; kapitoly v knize *Brněnské paláce*, 2005), tak i moderní doby (*Otto Eisler. Od racionálního purismu k internacionálnímu stylu*, 2003; *Brněnští němečtí architekti: 1910–1945*, 2012). V současnosti se významně podílí na několikavazkové syntéze *Dějin Brna* (s dominantním podílem zejména u sedmého svazku – *Uměleckohistorické památky, historické jádro*, 2015). Vedle této odborné publikační práce nepřestává být historikem umění, který si je vědom potřeby otevřeného prostředkování smyslu uměleckých děl veřejnosti, ať už formou popularizačních textů, přednášek či zájmu o současné umění.

Lubomír Slavíček (1949)

Galerijní expert a znalec sběratelství 16.–20. století

Předposlední v řadě dosavadních vedoucích semináře dějin umění byl a je jako brněnský rodák a absolvent zdejší univerzity pevně spojen s tradicí tohoto ústavu. Za studií dějin umění na brněnské filozofické fakultě (1967–1972) patřily mezi jeho učitele výjimečné osobnosti, jako zejména Albert Kutal, Václav Richter, Zdeněk Kudělka, Ivo Krsek, Miloš Stehlík, Jaroslav Sedlář či Bohdan Lacina. Již od doby své diplomové práce o moravsko-rakouském malíři Felixi Ivo Leicherovi (1972), kterou o rok později předložil jako práci rigorózní, zasvětil svou badatelskou dráhu středoevropskému malířství (zvláště pozdního) baroka.

Po skončení vysokoškolských studií pracoval nejprve ve sféře památkové péče (v Krajském středisku památkové péče a ochrany přírody v Brně), ovšem již v roce 1975 byl povolán jako odborný pracovník do Národní galerie v Praze, kde působil až do roku 1994 na různých pozicích: v letech 1975–1985 byl kurátorem Sbírký starého evropského umění, poté rok pracoval jako její vedoucí, mezi léty 1987 až 1991 zastával funkci náměstka ředitele pro odbornou činnost a nakonec se v dynamickém popřevratovém období 1991–1993 stal ředitelem této instituce. Poté znovu ještě rok působil ve Sbírce starého evropského umění. Od počátku své činnosti v Národní galerii se profiloval jako vyhraněná badatelská osobnost. V letech 1977–1978 tak jako stipendista Herderovy ceny (navržen A. Kutalem) studoval na vídeňské univerzitě a v roce 1986 předložil kandidátskou práci o flámských figurálních obrazech 17. století ve sbírkách pražské Národní galerie.

V roce 1994 ukončil Lubomír Slavíček své dlouholeté působení v Národní galerii a odešel zpět do Brna, kde působil na filozofické fakultě jako odborný asistent a následně se zde habilitoval prací o holandské a flámské malbě v nostických sbírkách. V roce 2001 byl jmenován profesorem

